

Raamattu ja ulkopuolisuuden kokemus – Näkökulmia nykypäivän ja Raamatun tekstien välisestä dialogista

Tämä kirjoitus perustuu Paavo Huotarin ja Helena Kauppilan luentoön ”Ulkopuolisuus Raamatussa” Tiellä vai kujalla -tilaisuudessa, joka oli osa Diakonian ja kasvatuksen päivien ohjelmaa 8.–10. tammikuuta 2025. Luentolla tarkasteltiin muun muassa sitä, mitkä raamatun tekstit koetaan merkityksellisiksi siellä, missä valtaa on vähän ja arkisen elämän ongelmia paljon.

***

Mitä merkitsee lukea Raamattua ulkopuolisuuden näkökulmasta? Entä mitkä kertomukset ja kohdat nousevat merkityksellisiksi siellä, missä ihmisten toimijuus on kaventunut ja arjen ongelmat painavat? Nämä kysymykset ovat keskeisiä, kun tarkastelemme ulkopuolisuuden identiteettiä ja Raamatun käyttöä.

Luentomme ja tämän tekstin taustalla ovat Raamatun tekstien kuvaukset ulkopuolisuudesta ja muukalaisuudesta sekä kontekstuaaliset tulkinnat. Niiden kautta ääneen pääsevät ne ihmiset, joiden ääni muutoin jää syrjään. Erityisesti Rosa Huotarin väitöskirjatutkimus (2025) ruoka-avun asiakkaiden kokemuksista ja heidän tapansa käyttää Raamatun kertomuksia tarjoaa näkökulmiimme konkreettisen lähtökohdan.

Mitä on ulkopuolisuuden identiteetti?

Ulkopuolisuutta voidaan lähestyä monesta suunnasta, mutta keskeistä on kysyä, milloin ihmisen oma toimijuus on kaventunut. Emirbayer ja Mische (1998) määrittelevät toimijuuden suhteeksi, jossa toimijat ovat tekemisissä erilaisten rakenteellisten ympäristöjen kanssa. Suhteeseen vaikuttavat sekä toimijoiden omat tottumukset, mielikuvitus että harkinta ja toisaalta ne rakenteet, joihin ollaan suhteessa. Toimija voi toiminnallaan sekä uudistaa että muuntaa näitä rakenteita.

Käytännössä toimijuus tai sen puute voisi näyttäytyä esimerkiksi suhteessa sosiaaliturvajärjestelmään, jonka kanssa ihminen on arjessaan tekemisissä. Tällaisessa järjestelmässä toimijuus tarkoittaisi sitä, että henkilöllä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten ja missä hänen asioitaan hoidetaan. Näin ei kuitenkaan usein ole, sillä jo rakenne itsessään estää toimijuuden.

Ulkopuoliseksi joutuu silloin, kun mahdollisuudet tehdä päätöksiä omasta elämästä ovat rajoittuneita ja kun on riippuvainen yhteiskunnan tarjoamista tuista. Toimijuus tai kokemus siitä siirtyy tällöin ainakin osittain eri yhteiskunnallisten instituutioiden käsiin. Ulkopuoliseksi joutuneella ei ole mahdollisuutta uudistaa tai muuttaa näitä rakenteita. Muutos tapahtuu toisaalla ja ulkopuolinen voi ainoastaan seurata sivusta, millä tavalla hänen elämänsä koskevia rakenteita uudistetaan tai muutetaan.

Identiteetti ei koskaan rakennu tyhjiössä, vaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Kokemus ulkopuolisuudesta liittyy aina käsityksiin siitä, mikä on normaalia. Yhteiskunta määrittää sisäpiirin ominaisuuksia, kuten nuoruutta, terveyttä ja tehokkuutta. Ne, jotka eivät tähän kuvaan sovi, ajautuvat helposti ulkokehälle. Huotarin väitöskirjatutkimuksen mukaan ruoka-avun asiakkaiden kertomuksissa ulkopuolisuus näkyy häpeänä ja stigmana: avun saamiseen liitetään sellaisia käsitteitä kuin ”pummi” tai ”roska”. Ihminen alkaa omaksua ulkopuolelta tulevia leimoja ja sisällyttää ne omaan identiteettiinsä (Huotari, 2023).

Media ja sosiaalinen media muovaavat voimakkaasti käsitystä ”normaalista”. Kun oma elämä ei vastaa ihanteita, syntyy kokemus sivuun jäämisestä. Samalla on kuitenkin mahdollista, että ulkopuolisuus luo tilaa toisenlaisille arvoille: todellisuuden näkemiselle ilman statukseen ja rahaan kietoutuvia mittareita. Ulkopuolisuudesta voi tulla eräänlainen kriittinen näkökulma sisäpiirin normeihin ja arvoihin.

Raamattu ulkopuolisuuden peilinä

Huotarin tutkimuksen mukaan ruoka-avun piirissä olevat ihmiset nostavat esille erilaisia Raamatun kertomuksia, joissa painottuvat Jeesus-kertomukset ja evankeliumitekstit.

Siinä missä yhteiskunta pitää ulkopuolisia heikkoina ja tarpeettomina, evankeliumi asettaa heidät etusijalle. Jeesuksen vertaus viimeisten ja ensimmäisten paikkojen vaihtumisesta kääntääkin asetelmat pääläelleen (Matt. 20:1–16). Tämä tulkinta koskettaa suoraan niitä, jotka kokevat syrjäytymistä ja häpeää. Jumalan valtakunnassa oikeudenmukaisuus ei toimi ihmisten logiikan mukaisesti. Lesken ropo (Luuk. 21:1–4) koetaan taas esimerkkinä oikeasta toiminnasta, jossa vähästä annetaan kaikki. Ruoka-avun asiakkaiden silmissä lesken ropo haastaa sekä rikkaiden itsekkyyden että instituutioiden oikeutuksen. Monet ruoka-avun saajat samaistuivat myös siihen, että Jeesus kutsui tavallisia ja epätäydellisiä ihmisiä opetuslapsikseen (Mark. 1:16–20). Jos Jeesuksen lähipiiriin kuuluivat epäonnistuneet ja syrjityt, myös nykyinen ulkopuolinen voi lukea itsensä heidän joukkoonsa. (Huotari, 2023.)

Ruoka-avun saajat kokivat kertomuksen ehtoollisesta esimerkkinä radikaalista tasa-arvosta. Viimeinen ateria tulkittiin yhteisen pöydän näkökulmasta, jossa Jeesus ja opetuslapset ovat samalla tasolla. Tätä vasten nykyinen kirkollinen käytäntö koettiin hierarkkisena: ehtoollista asettaessaan ja sitä jakaessaan pappi on alttarilla ja usein korkeammalla kuin seurakunta. Kokemus paljastaa, miten fyysinen tila ja symboliikka vaikuttavat myös niihin hengellisiin merkityksiin, joita ihmiset antavat kokemuksilleen. Monille toi lohtua myös kertomus Jeesuksesta, joka luopui toimijuudestaan ja koki väkivaltaisen kuoleman. Jos Jumalan Poika itse on ulkopuolinen, ulkopuolisuus ei merkitsekään arvottomuutta, vaan siihen voi samaistua. (Huotari, 2023.)

Ruoka-avun saajiin vetosivat myös Paavalin sanat omasta heikkoudestaan (2. Kor. 12:9–10). Paavalin sanat näyttäytyvät lupauksena niille, joita pidetään yhteiskunnassa heikkoina. Ruoka-avun asiakkaat näkivät, että heidän puutteensa voivat muuttua siunaukseksi, ja että Jumala on läsnä erityisesti heidän haasteissaan. Hengellisessä todellisuudessa ulkopuolisuus kääntyy sisäpuolisuudeksi. (Huotari, 2023.)

Kontekstuaalinen raamatuntulkinta ja ulkopuolisuuden teologia

Ruoka-apuasiakkaiden raamatuntulkinta edustaa eräänlaista kontekstuaalista lukutapaa, jossa voi nähdä myös osin vapautuksen teologian piirteitä. Kontekstuaalista lukutapaa käyttäen lukija pysähtyy ensin pohtimaan omaa taustaansa ja elämäntilannettaan: kuka minä olen ja millaisesta todellisuudesta käsin luen tekstiä juuri nyt. Omien lähtökohtien tunnistaminen vaikuttaa kahdella tavalla: Se auttaa huomaamaan, milloin omat kokemukset ja ennakkokäsitykset saattavat väärittää Raamatun tekstin tulkintaa. Samalla se tekee näkyväksi, miksi jokin raamatunkohta koskettaa erityisellä tavalla tai herättää voimakkaan reaktion.

Kontekstuaalinen lukutapa toteutuu käytännössä joka kerta kun kuka tahansa lukee Raamattua. Oma tausta vaikuttaa tekstin tulkintaan joka kerta. Onkin mielenkiintoinen kysymys, edellyttääkö kontekstuaalisen lukutavan käyttö sitä, että sitä hyödyntää tietoisesti vai ei. Näyttää siltä, että ruoka-apuasiakkaiden lukukokemus sisältää piirteitä kontekstuaalisesta lukutavasta tavalla, jossa he tulkitsevat tekstiä tietoisesti omaa taustaansa vasten.

Ruoka-apuasiakkaiden kokemuksista piirtyy teologinen tulkinta, jossa ulkopuoliset eivät ole marginaalissa vaan keskiössä. He itse valitsevat raamatunkohdat, tulkitsevat niitä ja löytävät merkityksiä, jotka haastavat vallitsevat normit. Tekstien tulkinnan myötä ulkopuolisuuden kokemus muuttuu toimijuudeksi, sillä lukija voi vaikuttaa tekstien valintaan ja tulkintaan sekä sitä kautta haastaa niitä rakenteita, jotka sysäävät ulkopuolisuuteen.

Ulkopuolisuuden teologia kääntää asetelmia nurin: heikkous muuttuu voimaksi, köyhyys lahjaksi ja häpeä toivoksi. Se nostaa esiin kysymyksen: kuka todella on ulkopuolinen ja kuka sisäpuolinen? Onko ulkopuolisuus sittenkin paikka, jossa Jumalan valtakunta näyttäytyy kirkkaimmin?

Yllä esitetyt kysymykset ovat myös diakoniatyön keskiössä. Suomen Pipliaseura pyrkii tukemaan diakonian parissa työskenteleviä tarjoamalla monipuolisesti materiaaleja kontekstuaalisen raamatuntulkinnan tueksi. ”Tässä olen” -materiaalin päivittäisissä hengellisissä harjoituksissa lukija astuu mukaan Raamatun tekstin tapahtumiin. Eläytyvää raamatunlukutapaa on Suomessa esitelty viime vuosikymmeninä muun muassa bibliodraaman, matkakumppanuusryhmien, arkiretriittien ja ignatiaanisten retiriittien kautta. ”Tässä olen” -harjoitusten tavoitteena ei ole analysoida Raamatun tekstiä, vaan antaa tekstin puhutella lukijaansa ja kuulijaansa.

Uusi raamatunkäännös

Psalmien kirja (2024) ja Jobin kirja (2025) ovat osa tulevaa Vanhan testamentin käännöstä (VT2028). Nämä Raamatun kirjat ja erityisesti niiden tuore sanoitus tarjoavat myös kosketuspintaa lukijalle eri elämäntilanteissa. Ne ovat runoutta ja laulua, jotka ovat aina sanoittaneet ihmisen kiitosta, kipua, iloa ja epätoivoa. Ne edustavat taiteen muotoa, jossa sanojen kautta herätetään ja sanoitetaan tunteita sekä annetaan muoto sille, mikä muuten jäisi nimeämättä. Siksi nämä kirjat sopivat hyvin myös kontekstuaalisen lukutavan käyttöön.

Lopuksi

Toivomme, että kirjoituksemme haastaisi niin yksilöitä kuin yhteisöjä katsomaan Raamatun niiden silmin, joilla on vähän valtaa ja resursseja. Raamatun kertomukset eivät ole vain historian tarinoita, vaan ne resonoiivat tämän päivän ihmisten elämässä, erityisesti niiden, jotka elävät yhteiskunnan reunoilla. Kontekstuaalisen raamatunluvun kautta uskonnollinen ja sosiaalinen ulkopuolisuus voivat saada äänen, jonka kautta piirtyy näky Jumalan valtakunnasta, jossa viimeiset tulevat ensimmäisiksi.

Kirjallisuus

- Huotari, R. (2023). Social exclusion as spiritual inclusion: Collective identity-making and urban theology in faith-based food Assistance in Finland. *Journal of Empirical Theology*, 36, 99–122. <https://doi.org/10.1163/15709256-20231142>
- Huotari, R. (2025). *Meeting the other: Urban theology of social inclusion in faith-based food assistance in Finland*. (Väitöskirja, Helsingin yliopisto.) <http://hdl.handle.net/10138/595926>
- Emirbayer, M., & Mische, A. (1998). What is agency? *The American Journal of Sociology*, 103(4), 962–1023. <https://doi.org/10.1086/231294>
- Tässä olen (n.d.). *Raamattu.fi*. <https://www.raamattu.fi/tassaolen> – Viitattu 10.11.2025.
- Psalmien kirja 2024 ja Jobin kirja 2025. (n.d.). *Raamattu.fi*. <https://www.raamattu.fi/raamattu/UT2020/PSA.1> – Viitattu 10.11.2025.